

Література

1. Горский В. С. Философские идеи в культуре Киевской Руси XI – начала XII в. / В.С. Горский. – К. : Наукова думка, 1988. – 216 с.
2. Дорошенко Д. І. Нарис історії України / Д.І. Дорошенко. – Л. : «Каменяр», 1991. – 43 с.
3. Білодід В. Д. Історіографія української етноментальності: В. Б. Антонович / В.Д. Білодід. – К. : «Вища школа», 2011 – 333 с.
4. Костомаров Н. И. Две русские народности [Текст] / Н. И. Костомаров. – Киев ; Харьков : Майдан, 1991.–72 с.
5. Лук М. І. Етичні ідеї в філософії України другої половини XIX –початку XX ст. / АН України. Ін-т філософії / М. І. Лук. – К. : Наукова думка, 1993. – 150с.
6. Малахов В. Філософія вдячності Григорія Сковороди : Нетрадиційні паралелі / В. Малахов // Вісник НАН України. –1994. –№ 11–12. – С. 84–88.
7. Старовойт І. С. Збіг і своєрідності західноєвропейської та української ментальностей: філософсько-історичний аналіз / Старовойт І. С. – Тернопіль : Діалог, 1997. – 256 с.
8. Федака С. Закарпатська ментальність як породження нашої історії і культури / С. Федака // Закарпаття. Філософія культури. – вип. № 4 Весна. - 2011 – Ужгород, 2011 – С. 19 – 21.

УДК 130.2(477.87)

ОЛІЙНИК В. В., ГАНГУР Я. І.
Мукачівський державний університет

ВЕЛИКОДНІ ІГРИ В ОБРЯДОВОСТІ УКРАЇНЦІВ ЗАКАРПАТТЯ

Великдень – одне з найбільших християнських свят, що переважно пов'язане з квітнем. З впровадженням християнства поклоніння Небу і Сонцю витісняються поклонінням триєдиному Богові (Бог-Отець, Бог-Син, Бог-Дух), а на час великодніх святкувань накладається святкування воскресіння Ісуса Христа. Остаточо витіснити язичницькі елементи християнський культ не зміг, адже застосування в обрядах давньої семантики хліба-калача, що утотожнювався з Богом-Сонцем використовується і нині.

За народними віруваннями ігри й забави на Великдень сприяли розвитку і розквіту живої природи, їм приписувалась магічна роль. Очевидно колись вони відігравали якусь магічно-обрядову роль. Водночас вони були розвагою. Хлопці й чоловіки влаштовували свої ігри й забави окремо від дівчат. Лише XX ст. хлопці й дівчата почали влаштовувати спільні ігри біля церкви чи на цвинтарі.

Ігрові веснянки Закарпаття називали маївками, великодніми ігровими співанками або ж назвами ігор. Так, у селі Оноківці Ужгородського району першою на Великдень була гра «Гнати качки», що походить, як стверджує Іван Панькевич від давнього слов'янського шлюбного звичая описаного Нестором Літописцем, коли хлопці пропускали дівчат, а одну з вимогою викупу ловили в ігровій формі, також дослідник цю гру пов'язує із забавою «Мости» та знаходить спільні семантичні риси з грою лемків «Гая дюнья» – це пісня – діалог між дівчатами і хлопцями, котрі стояли одні навпроти одних і співали, перегукуючись [1, с. 73].

Також поширеною великодньою грою, була «Лапанка»: діти стають до кола. Одна дитина говорить вірш і ритмічно показує на іншого учасника (ніби промовляє лічилку). На кого припадає слово «Вон», той виходить з гри. Котрий залишається, починає знову, поки не залишиться один. Останній учасник починає «лапати»(ловити) інших [2, с. 6].

Ігри змінювали одна одну, але найулюбленішою була гра «Мости» або «Ворітець», в яку грали біля церкви. Мости означали небесні ворота, що за народними повір'ями на рівнодення відкривалися і день ставав довшим [3, с. 5].

«По джуджині» (по руках). Дівчата ставали у два ряди одна навпроти другої і навхрест переплітали руки. Мала дівчинка (хлопчик) йшла по переплетених руках вперед. Коли вона дійшла до останньої пари, ряд продовжувався тими дівчатами, через руки яких вже пройшла дівчинка [4, с. 27].

«По торгу». Дівчата, взявшись за руки, утворювали велике коло. Одна дівчина стояла в середині кола, а друга поза колом. Коло дівчат пританцювуючи рухалось, а учасники гри по черзі співали [5, с. 35].

На Закарпатській гуцульщині, зокрема в Ясіня Рахівського району великодні ігри розпочиналися з «Вербового колеса». Верба символізувала весняне дерево, що першим розпускало бруньки, а колесо – важливий оберіг і захист від зла.

У чоловічих іграх і забавах переважали змагальні та силові мотиви. Найпопулярнішою була гра «Стовпці». Учасники гри ставали попарно в коло один за спиною іншого. Ті, що стояли першими, були «стовпцями», а ті, що за ними мали бути готові бігти по колу. Починали двоє: хто кого зловить. Той, кого ловиш, міг хоч коли стати попереду «стовпця». Тоді той, що стояв за «стовпцем» (третій зайвий), мусив бігти по колу, щоб його не торкнувся ловлячий. Якщо доторкнувся, лови продовжувались, але втікач ставав ловцем, а ловець втікачем. Забава продовжувалась, поки було цікаво [5, с. 36].

«Залізниця». У с. Прислоп Міжгірського району хлопці влаштовували «залізницю». Стаючи один за одним і тримаючи руками того, котрий стояв попереду, вони зображували поїзд, що рухався. Перший хлопець імітував свист поїзда, гурт рухався довкола церкви [6, с. 237].

Спільні ігри й забави хлопців і дівчат разом, як вже відзначалось, почали практикуватись з 20-30-тих років ХХ ст.

Третій день Великодня дівки-відданиці біля церкви прилюдно давали писанки тим юнакам, які їх поливали (або окремим із них). Біля церкви з одного боку стежки ставали юнаки і чоловіки, з другого боку – дівчата – відданиці та інші жінки. Одна дівка ставала на стежку, показувала писанку (розмальоване фарбами яйце) і голосно казала: «Сесе Іване твоя!» (писанка). Іван виходив на стежку, а дівка повільно бігла стежкою, щоб Іван догнав її і взяв від неї писанку.

А от в травні (дні Леля і Лади), дівчата мріючи про кохання, виходили вдосвіта в поле. Наплівши вінків прикрашали з-поміж себе одну. Ця дівчина символізувала Весну. Присутні співали навколо неї, танцювали, складали навколо неї свої вінки. Дівчина-Весна кидала кожний вінок, котрі на лету

намагалися зловити дівчата. Хто зловив – на вдачу, хто ні – на невдачу [7, с. 263]. Відзначимо, що це були веснянки-гаївки, у яких славили весну і богиню сімейного щастя – Ладу.

Література

1. Др. Іван Панькевич. Весняні великодні ігри та пісні / І. Панькевич // Підкарпатська Русь. –1929. – Ч.1. Р.6.– С. 73. Закарпатський краєзнавчий музей. – Фонди ЗКМ: . 23157/.10960/1-8
2. Потушняк Ф. Великдень / Неділя. - 1944. - №16. – С. 6.
3. Парлаг М. І. Давні народні звичаї та обряди в с. Лохові Мукачівського району, які побутували в ХІХ - перші роки ХХ ст. // Закарпатський музей народної архітектури і побуту. - Фонди ЗМНАП:Е: 6421/2293.
4. Чорі Юрій. Звичаї рідного села / Ю. Чорій. –Ужгород, 1993. – С. 35-36.
5. Юрій Чорі. Прикмети і повір'я отчого подвір'я / Ю. Чорі. – Ужгород : «Патент», 1994. – С. 94.
6. Богатырев П. Г. Вопросы теории народного искусства./ П. Г. Богатырев. – М., 1971.- С. 237-238.
7. Тиводар М. Етнографія Закарпаття / М. Тиводар. – Ужгород : «Гражда», 2011.- С. 309.

УДК 130.2(477.87)

ОЛІЙНИК В. В., ГОЛЯНИЧ А. І.
Мукачівський державний університет

ПЕРЕДРІЗДВЯНІ СВЯТА УКРАЇНЦІВ ЗАКАРПАТТЯ – РИТУАЛЬНО-МАГІЧНИЙ АСПЕКТ

Відзначимо, що основою народного календаря є природні зміни пір року, котрі обумовлювали послідовність сільськогосподарських робіт. Оскільки наші пращури користувалися народним календарем, що опирався на видимий рух Сонця по небу, тому з особливим розмахом святкували зимове сонцестояння [1, с. 10].

Язичницькі звичаї, що колись були пов'язані з початком нового року наших далеких предків, з прийняттям християнства були адаптовані під християнські свята та обряди. Одна частина з них перейшла до сучасного Нового Року, а інша – до свята Введення в храм Присвятої Богородиці (Третя Пречиста (4-го грудня за новим стилем). Народна традиція зберігає тільки назву Введеніє, співвідносячи її не стільки з Богородицею, скільки з початком (вводом) зими: «Введеніє прийшло – зиму принесло» [2, с. 309]. У цей день дівчата також ворожили на одруження.

7 грудня церковне свято великомучениці Катерини. Народна традиція пов'язувала його з проведенням матримоніальних девінацій дівчат на щасливе одруження. Збираючись на вечорницях, кожна з дівчат виходила з хати на подвір'я і кликала Долю. Потім прислухалась, з якого кінця села почує голоси чи гавкіт собак, з того кінця села прийде її суджений. Крім того, у цю ніч дівчата ходили лічити кілки на плотах і прив'язувати на них свої відзнаки. Вранці йшли дивитись, який суджений їм дістанеться – малий і товстий чи високий і стрункий.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>